

Muistokirjoitus

Rauno Ruuhijärvi (1930–2022)

Professori Rauno Ruuhijärvi kuoli 18.6.2022 korkeassa 91 vuoden iässä, vaikeiden sairauksien murtamana, mutta mieleltään vireänä loppuun saakka. Hän sai kuolla kotonaan, kuten oli toivonut. Sairaalan vuodeosastolla riutuminen ei ollut vaihtoehto – ”Mieluummin otan pillerin”, hän oli ilmoittanut läheisilleen.

Kunnioitettava työn eetos luonnehti Ruuhijärven koko elämää. Hänen työnsä sekä tieteen että luonnonsuojelun kentillä jatkui läpi eläkevuosien. Viimeisen julkisen esitelmänsä hän piti Lapin palsasoiden muutoksista Suomen uhanalaisia luontotyyppejä käsitelleessä seminaarissa vuonna 2018, perustuen omakohtaisiin havaintoihin lähes 70 vuoden ajalta. Suo-lehdessä ilmestyi vielä tänä vuonna kaksi hänen ja nuorempien työtoveriensa laajaa julkaisua Lapin aapasoiden kasvillisuudesta ja palsasoiden kohtalosta.

Moniaalle suuntautuneiden työtehtävien hoitaminen vaati järjestelmällistä luonnetta. Muistan kysyneeni muutamaa kirjoitusta tekeillä olleeseen luonnonsuojeluliikkeen historiikkiin, *Laulujoutsenen perintö – suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, pyyntö oli ehkä marraskuussa, ja vastaus: ”Voin kyllä kirjoittaa – sopiiko, että teen sen helmikuussa?” Tekstit tulivat ajallaan.

Ruuhijärven työhistoriasta riittäisi aineksia ainakin kolmeen tai neljään normaalimitaiseen elämäntyöhön. Helsingin yliopistossa hän teki pitkän työuran tutkijana ja opettajana. Toisen kokonaisuuden muodostaa työ hallinnon kehittäjänä sekä korkeakoulumaailmassa

että valtion ympäristöhallinnossa. Varmaankin pysyvää arvoisinta on hänen peräänantamaton työnsä luonnonsuojelun puolesta sekä kotimaassa että ainutlaatuisen tuloksellisena myös Venäjän lähialueilla.

Rauno Ruuhijärvi kuuluu Suomen luonnonsuojelun ehdottomiin voimahahmoihin. Suomen luonnon kultaisen vuosikymmenen, 1980-luvun, luonnonsuojeluhjelmat ja Koilliskairan suojeleminen ovat paljolti hänen luonnonsuojeludiplomatiansa ansiota. Kuva Ismo Tuorma.

Rauno Ruuhijärvi syntyi 4.9.1930 Hankasalmella, mutta vietti nuoruutensa Kauhavalla, jonne perhe muutti metsätalousneuvoja-isän työtehtävien vuoksi. Pohjanmaan metsä- ja suoluonto houkuttelivat pojan jo nuorena pitkille metsäretkille ja vaelluksille. Jokien kevättulvat jäälautoilla seilaamisineen tarjosivat omat seikkailunsa. Näitä nuoruuden kokemuksiaan hän on muistellut Minna Pyykön

radiohaastattelussa (<https://areena.yle.fi/podcastit/1-4532875>). Nuoren miehen luontoelämykset ja -kokemukset liittyivät tuohon aikaan tyyppillisesti metsästysharrastukseen, mutta Raunon ase vaihtui pian kameraan.

Kouluvuosien Lapin vaellukset fyysisine haasteineen ja seikkailuineen ohjasivat Ruuhijärven elämänuralle nimenomaan pohjoisen luonnon tutkijana, kuten kokemukset mm. kullankaivajana Tankavaarassa sekä erityisesti suuren luonnon tarjoamat elämykset. Lapin rannattomilla aapasoidella nuori mies koki maiseman, jonka avaruus rinnastui Pohjanmaan viljelylakeuksiin, mutta jossa luonto oli täysin vailla ihmiskäden jälkiä. Kokemuksessa yhdistyi luonnon suuruus ja hiljaisuus, märän aavan vaikeakulkuisuus ja suoluonnon riemukas monimuotoisuus. Yksin laajan aapasuon keskellä hän kertoi kokeneensa onnea: ”Siellä minäkin voin laulaa.” Aapasoiden luonnosta tuli hänen tutkimustyönsä keskeinen kohde.

Ruuhijärvi aloitti Helsingin yliopistossa biologian ja maantieteen opinnot 1950-luvun alussa, pääaineenaan kasvitiede. Varhainen kirjaus Lapin retkien kasvitieteellisistä havainnoista löytyy *Suuren kasvikirjan* vuonna 1958 ilmestyneen I-osan kampasaniaista koskevasta lajikuvauksesta, jossa kerrotaan, että R. Ruuhijärvi oli tallentanut lajista näytteen Kilpisjärveltä vuonna 1952. Löytö oli odottamaton, koska kampasaniaisesta oli tiedossa Suomesta vain muutama yksittäinen löytö Ahvenanmaalta ja Porvoosta. Yllättävä löytö vaatimattomasta saniaisesta kertoo löytäjänsä valppaasta silmästä.

Ensimmäiset tieteelliset julkaisunsa Rauno Ruuhijärvi kirjoitti mainittuun *Suuren Kasvikirjan* I-osaan, johon hän laati lajinkuvaukset kaikista Suomen kahdeksasta suovillalajista. Aapavillan (nykyisin aaparuostevilla) lajikuvaukseen liittyi Ruuhijärven oma valokuva lajin vallitsemista laajoista rimmistä Inarin Lemmenjoen Naukusuoilla. Aapavillan ja läheisen ruostevillan keskinäisiä suhteita ja levinneisyyksiä pohtiessaan kirjoittaja totesi, ettei niitä tunnettu vielä riittävästi, ja ”kasvitieteilijätkin tavallisesti kiertävät

vähälajiset, upottavat rimpinevat”.

Ruuhijärven kasvitieteen opinnäytteet käsittelevät laajasti pohjoisen suokasvilisuuden ominaispiirteitä, erilaisten suotyyppien muodostamia komplekseja eli suoyhdistymätyyppejä sekä näiden alueellista esiintymistä. Usean vuoden kenttätöitä huipentuivat vuonna 1960 hyväksytyyn väitöskirjaan, joka ajan tavan mukaan oli massiivinen, 360 sivua, ja saksankielinen. Väitöskirja on edelleen täyttä tavaraa, kuten osoittaa edellä mainittu Suo-lehden tuore julkaisu, jossa alkuperäisen aineiston yhden rimpisuotyyppin kasviyhteisökuvauksia on analysoitu uudelleen, uusimpia tilastolaskennan yhteisöanalyysitekniikoita käyttäen.

Ruuhijärvi oli yksi viidestä nuoresta opiskelijasta, jotka kasvitieteen professori Aarno Kalela rekrytoi suomalaisen suoluonnon kasviyhteisöjen ja alueellisten ominaispiirteiden tutkimukseen. Työ oli jatkoa vahvalle suomalaiselle boreaalisen havumetsävyöhykkeen kasvi- maantieteelliselle tutkimukselle. Aarno Kalelan isä, professori A. K. Cajander oli luonut suomalaisen metsätyyppijärjestelmän, jota Aarno oli tarkentanut metsäkasvillisuusvyöhykkeiden ja niiden metsätyyppivarianttien luokitteluun ja kuvauksiin.

Ruuhijärvi sai tehtäväkseen kuvata pohjoisten aapasoiden alueelliset ominaispiirteet, ja ikätoverinsa Seppo Euro (1930–2016) vastavasti Etelä-Suomen keidassoiden kuvaukset. Työmaiden raja kulki suunnilleen pitkin Pohjois-Pohjanmaan eteläraja.

Kenttätöissä kulkupelinä oli moottoripyörä. Tiet olivat huonoja ja 1:100 000 kartat lähinnä viitteellisiä. Ruokahuolto ja majoittumiset järjestyivät miten milloinkin, mutta seikkailumieli kantoi eteenpäin. Sattuma ohjasi myös tutkimusta. Kun ei ollut tarkkoja karttoja, ei ollut tarkkaa ennakkosuunnitteluakaan. Kun matkan varrella vastaan osui suo, tutkija lähti sitä kartoittamaan. Havainnoiksi kirjautui se, mitä tutkija omin silmin kykeni hahmottamaan. Tarkat kasvillisuuskuvaukset lajilistoineen ja peittävyyksineen kirjattiin kuvioilta, jotka tutkijan

silmiin puhtaimmin edustivat suon eri osia. Nykyisin näyteruudut valittaisiin karttapohjilta satunnaisotannalla, mutta tulos ei välttämättä ole yhtään parempi. Ihmisen havaintopiiri maastossa on mittakaavaltaan varsin relevantti kasviyhdyksuntien hahmottamiseen ja rajaamiseen. Subjekttiivinen otanta ei heikennä aineiston edustavuutta, kun asialla on osaava tutkija.

Rauno Ruuhijärvi osallistui luonnonsuojelu-uransa aikana tuhansiin kokouksiin ja palaveriin, joissa luotiin luottamuksellisia suhteita sidosryhmiin ja pidettiin yhteyttä ympäristöhallintoon. Ruuhijärvi osallistui Suomen luonnon suojeluponnistuksiin seitsemän vuosikymmenen aikana. Sitä suoritusta on vaikea enää kenenkään ylittää! Kuva Virpi Sahi.

Alkuperäisen suoluonnon kuvaaminen toteutti puhtaan tieteen ihannetta: tutkittiin luontoa ilman ihmisen vaikutusta. Puhtaan tutkimuksen ylle lankesi kuitenkin Sompion Lapin suoluonnon tuhoutumisen synkkä varjo. Sodan jälkeisten jälleenrakennuksen vuosien suuria hankkeita oli pohjoisten jokien valjastaminen vesivoiman tuotantoon. Kemijoen latvoille oli päätetty rakentaa Lokan ja Porttipahdan suuret tekoaltaat. Lokka tuli upottamaan Posoavan, joka oli koko pohjoisen Euroopan suurin

aapasuokompleksi. Tuhon uhkaaman suoluonnon kartoittamiseksi perusti silloinen Suomen luonnonsuojeluyhdistys Kemijoen patoamisaltaiden tutkimustoimikunnan. Toimikunta sai rahoitusta parin vuoden kenttätöihin opetusministeriöltä ja valtion luonnontieteelliseltä toimikunnalta, sen sijaan valtionyhtiö Kemijoki Oy ei osallistunut hankkeeseen millään tavalla. Toimikunnan sihteeriksi valittiin Rauno Ruuhijärvi, jonka johdolla kaikkiaan parinkymmenen kasvi- ja eläintieteilijän joukko kartoitti altaitten alle jäävää aluetta.

Tuhon uhkaaman luonnon ohella nuoret tutkijat saivat nähdä ja kokea Sompion ikaikaisen paikalliskulttuurin viimeiset vaiheet. Vesa Luhta on kirjannut Ruuhijärven muistikuvia noilta surumielisiltä kesiltä.

Vanamo-seuran jäseneksi Rauno Ruuhijärvi liittyi vuonna 1952, ja toimi 1960-luvulla myös seuran sihteerinä. Perhetarina kertoo, että kun seura valmisteli onnitteludelegaatiota jonkun vanhemman jäsenen merkkipäiville, nuori sihteeri tiedusteli puheenjohtaja Kalelalta, miten tilaisuuteen tulisi pukeutua. Vastaus oli: "Yleensä meillä on tapana käyttää šakettia." Onneksi sihteerin lanko oli vaatturi, joka valmisti tarvittavan juhla-asun lievetakkeineen, liiveineen ja raitahousuineen. Sittemmin tyylikkäällä šaketilla on ollut käyttöä lähinnä perheen poikien ja pojanpoikien juhla-asuna koulun vanhojen tansseissa.

Akateeminen ura varmistui väitöksen jälkeen, kun Ruuhijärvi varsin nuorena nimitettiin vuonna 1961 viransijaiseksi ja 1964 vakinaiseksi kasvitieteen apulaisprofessorin virkaan. Luento- ja kurssiopetuksen sekä opinnäytetöiden ohjauksen ohella hän osallistui moniin merkittäviin ja kauaskantoisiin hankkeisiin myös omaa ainelaitostaan laajemmissa kuvioissa.

Itse ansioituneena maastobiologina Ruuhijärvi ymmärsi luonnossa tapahtuvan kenttäopetuksen ja tutkimuksen tärkeyden. Vuonna 1953 Lammin vanhan pappilan tiloihin perustetun biologisen aseman uudisrakentaminen moderniksi kenttäkurssiopetuksen ja ekologisen

tutkimuksen tyssijaksi toteutti paljon hänen tavoitteitaan. Uudisrakentaminen valmistui 1960-luvun lopulla ja Ruuhijärvi toimi Lammin biologisen aseman esimiehenä eläkkeelle jäämiseensä saakka.

Vanhan pappilan tiloissa oli biologian opiskelijoiden pakollisia eläin- ja kasvitieteen kenttäkurseja pidetty hyvässä sovussa, mutta ahtaasti ja alkeellisesti. Uuden pääraennuksen laboratorio- ja opetustilat sekä uudet asuntolarakennukset tarjosivat kenttäopetukselle aivan uudet olosuhteet, ja avasivat kenttäseman ympärivuotiseen käyttöön. Tämä oli lähtölaukaus myös modernille ekologiselle tutkimukselle, jonka olennaisia piirteitä oli tutkimuksen organisoituminen tutkimusryhmiin. Siirtymä yksilösuorituksista ryhmätöihin oli tutkimuskysymysten laajetessa käynnissä muillakin tieteenaloilla, ja sitä edisti tiedepolitiikan muutos. Suomessa oli tiederahoituksen toteuttajaksi perustettu uusi Suomen Akatemia (joka korvasi sitä edeltäneen virka-akateemikoista koostuneen instituution). Lammin asemalla vuonna 1971 käynnistynyt kolmivuotinen Pääjärvi-projekti oli peräti ensimmäinen uuden Akatemian rahoittama hanke. Ruuhijärvi veti hankkeen suunnitteluryhmää ja toimi koko projektin johtajana. Pääjärvi-projektin tavoitteena oli kansainvälisten esikuvien mukaisesti koko järviökosysteemin toiminnan selvittäminen ravintoverkkoja, energiavirtoja ja ainetaseita sekä vuodenaikaisdynamiikkaa myöten. Hanke työllisti parikymmentä nuorta ja edistyneempää kasvi- ja eläintieteen opiskelijaa, sekä käynnisti asemalla yhä edelleen uusina hankkeina jatkuvan hydrobiologisen tutkimusohjelman. Uusi ja uudenlainen tutkimusympäristö tarjosi mahdollisuuksia myös monille terrestrisen ekologian tutkimushankkeille, kuten suoekosysteemien, hyönteis- ja lintuyhteisöjen tutkijoille ja tutkimusryhmille.

Tämän kirjoittajalla oli onni päästä osaksi Lammin nuorekasta tutkijayhteisöä. Olin mukana kuuden graduntekijän Lovojärvi-tutkimuksessa, jonka vetäjänä oli Pääjärvi-projektin

vanhempiin tutkijoihin kuulunut Veijo Ilmavirta. Pienen, mutta rehevän ja syvän, kemiallisesti kerrosteisen Lovojärven sedimentaatio ja sedimentit tarjosivat minulle tutkimusaineistot väitöskirjaan asti, ja sain viettää asemalla useita vuosia tiedettä ja elämää oppimassa.

Rauno Ruuhijärvi aseman esimiehenä asui itsekin perheineen kesät asemalla, mutta omassa rauhassaan pienessä mökissä, joka sijaitsi hiekan syrjemmällä uusien rakennusten muodostamasta pihapiiristä.

Lammilla vuotuinen kohokohta oli aseman henkilökunnan ja tutkijoiden yhteinen pikkujoulu. Yltäkyläisen jouluaterian perinteisten ruokien ohella tarjolla oli riittävästi viiniä, ja tietenkin myös paikallista sahtia. Pikkujouluun kuului myös aseman esimiehen puhe, jota osattiin odottaa ja kuunneltiin hartaasti. Rauno kävi läpi kuluneen vuoden tapahtumia ja kertoi niin biologisen aseman kuin yleisemminkin tiedepolitiikan lähiajan hankkeista ja näköaloista. Rauhallisesti ja luontevasti esitetty puhe oli aina selkeä, hyvin jäsenelty ja jotenkin isällisellä tavalla viisas.

Raunon muistotilaisuudessa Ilkka Ruuhijärvi avasi isänsä puhetaidon salaisuutta. Hän kertoi löytäneensä isän arkistosta suuren määrän vastaavia puheita erilaisiin tilaisuuksiin huolellisesti puhtaaksi kirjoitettuina käsikirjoituksina. Valmiin ja viimeistellyn tekstinsä tekijä oli sitten opetellut ulkoa, voidakseen esittää sen vapaasti ja ilman paperia. Näin toimii puhuja, joka arvostaa kuulijoitaan.

Vasemmistoradikalismi leimasi vahvasti opiskelijapolitiikkaa läpi 1970-luvun. Mielenosoituksissa vaadittiin demokratiaa yliopistoon, ja 'yksi mies, yksi ääni' oli professorivallan vastustajien tavoitteena. Laitosdemokratian vaatimuksia esitettiin erinäisinä julkilausumina ja manifesteina myös Lammin tutkijayhteisön nimissä yliopistolle ja matemaattis-luonnontieteelliselle osastolle. Vaatimukset herättivät luonnollisesti suuttumusta, myös niissä elimissä ja henkilöissä, joilla oli valta päättää laitossykiköiden rahoituksesta ja kehityshankkeista.

Jälkeenpäin saimme muita teitä kuulla, että Ruuhijärvi oli joutunut välillä kovastikin puolustamaan nuoria tutkijoitaan. Tuoltuneille yliopistokollegoilleen hän oli selittänyt: ”Teidän täytyy ymmärtää, että nämä nuoret ovat ainoita meidän työmme jatkajia – kyllä meidän täytyy yrittää tulla heidän kanssaan toimeen.”

Ruuhijärvi osallistui myös moniin korkea-

Opetustilanne Pälkäneen Keiniänrannan tervaleppäluhdassa. Rauno Ruuhijärvi esittelee ekologian kenttäkursilaisille isokukkaista häpykannusta kesällä 1981. Kuva Raimo Heikkilä.

koululaitoksen kehittämishankkeisiin sekä yliopistotutkintojen uudistustyöhön tavoitteiltaan radikaalin FYTT-toimikunnan eli filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen uudistamistoimikunnan jäsenenä. Ekologisen tutkijakoulutuksen käynnistyminen Lammilla ajoittui suotuisasti yhteen korkeakoululaitoksen laajenemisen kanssa. Lukuisat Lammilla opiskelleet nuoret tutkijat päätyivät opetusvirkoihin uusille biologian laitoksille.

Luonnonsuojeluun nuori Ruuhijärvi oli epäilemättä herännyt viimeistään Ylä-Lapin allasalueiden tuhoon tuomittua luontoa tutkies-

saan. Laajempaan yläkäsitteenä ympäristönsuojelu ajankohtaistui 1970-luvun taitteessa. Ruuhijärvi piti yliopiston kasvitieteen laitoksella ympäristönsuojelun luentoja jo 1970-luvun alussa. Hän lähti mukaan myös vahvassa nousussa olleeseen vapaaehtoiseen luonnonsuojeluliikkeeseen, ja toimi Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtajana peräti 12 vuotta 1978–1989.

1970-luvulla valtion ympäristöhallinto oli edelleen aivan alkutekijöissään. Voimassa oli edelleen vuonna 1923 säädetty luonnonsuojelulaki, ja luonnonsuojelukysymyksistä vastasi käytännössä yksi ainoa valtion virkamies, maatalousministeriöön sijoitettu valtion luonnonsuojeluvalvoja.

Luonnonsuojeluliitolla, samoin kuin sen edeltäjällä Suomen luonnonsuojeluyhdistyksellä, oli tietynlainen puolivirallinen asema valtionhallintoa tukevana asiantuntijaorganisaationa. Yhteys henkilöityi pitkälti Reino Kalliolan (1909–1982), joka toimi valtion luonnonsuojeluvalvojana 1939–1972 ja sivutoimisesti vuodet 1941–1968 luonnonsuojeluyhdistyksen Suomen Luonto -julkaisun toimittajana.

Luonnonsuojeluliiton pitkäaikainen puheenjohtaja Ruuhijärvi oli tärkeässä roolissa, kun maahan ryhdyttiin lopulta perustamaan ympäristöministeriötä. Ympäristökysymykset olivat nousseet myös politiikan näyttämölle, ja uuden itsenäisen ministeriön innokkaimpia puuhamiehiä oli SDP:n nuori kansanedustaja Matti Ahde (1945–2019), joka vuosina 1982–83 toimi asiaa valmistelevana sisäministerinä, ja sitten ensimmäisenä ympäristöministerinä 1983–1987.

Nuoren Ahteen ja kokeneen Ruuhijärven välille kehittyi vuosikausien tiivis yhteistyö. Tuolloin luonnonsuojeluliiton pääsihteerinä toiminut Esko Joutsamo kertoi Ruuhijärven toimineen Ahteen neuvonantajana vähintään yhtä tiiviisti kuin nykyiset ministerien poliittiset avustajat tai valtiosihteerit. He tapasivat säännöllisesti viikoittain eduskunnassa varhain aamulla ja kävivät läpi ajankohtaiset asiat. Ahde

oli koulutukseltaan sähköasentaja, mutta omistautui täydellä tarmolla ympäristöhallinnon rakentamiseen. Ruuhijärvi totesi joskus myöhemmin: ”Matti oli hyvä poika.” Herrojen keskinäinen arvostus oli varmasti molemminpuolista.

Luonnonsuojelun kannalta merkittäviä 1970-luvun hankkeita oli kansallis- ja luonnonsuojelun perusohjelma, jossa molemmissa Suomen luonnonsuojeluliiton ja Ruuhijärven asiantuntemus oli tärkeässä roolissa. Tässä työssä Ruuhijärven läheisin työtoveri oli Urpo Häyrinen (1937-1992), joka tunsikin lähes kaikki suojeleluohjelmiin esitetyt alueet kuin omat taskunsa. Häyrinen oli yksi kansallispuistokomitean sihteereistä ja huomattava osa kohdekuvauksista oli hänen kynästään lähtöisin.

Valtion asettama kansallispuistokomitea istui 1974–77. Vuonna 1977 julkaistussa komiteanmietinnössä esitettiin kaikkiaan 42 kansallis- ja 16 luonnonsuojelun perustamista, yhteispinta-alaltaan noin 11600 km². Mietintö herätti tyrmistystä: laaja esitys koettiin uhkaksi erityisesti metsätaloudelle, joten se synnytti kiivasta vastustusta mm. teollisuuden, metsäalan etujärjestöjen ja monien maakuntien piirissä. Ikävänä ilmiönä suunnitelmat käynnistivät myös niin kutsuttuja kansallispuistohakkuita sekä valtion että yksityisillä mailla, kun avohakkuilla pyrittiin nopeasti hävittämään ne luontoarvot, joihin uhkaava suojele perustui.

Mietintö johti myös tuloksiin. Valtioneuvoston periaatepäätös tosin rajasi ehdotusten määrää, mutta peräti 11 komiteanmietinnössä esitettyä kansallispuistoa perustettiin jo vuoden 1982 alusta keskustalaisen maa- ja metsätalousministeri Taisto Tähkämäan päätöksellä. Uusien kansallispuistojen ensimmäinen erä lie nee ollut vähiten ongelmallisia tapauksia, yhteisiä valtionmaita, joissa jo oli jonkun asteisia suojelettuja osia ja mahdollisesti matkailurakenteita.

Yksi kovimpia kiistoja käytiin Koilliskairan kansallispuistosta, jonka oli määrä kattaa koko

Saariselän tunturiselänne ja varsin laajasti sitä ympäröiviä metsiä. Valtavien hakkuumahdollisuuksien menetyksen katsottiin uhkavan koko Itä-Lapin tulevaisuutta.

Koilliskairan kohtalo ratkesi legendaarisella tavalla. Samoihin aikoihin käytiin Suomessa keskustelua siitä, miten kansakunta voisi parhaiten muistaa ja kunnioittaa pian 80-vuotispäiväänsä viettävää maan isää, tasavallan presidenttiä. Urho Kekkonen oli tunnettu kevättalvisista Lapin hiihtovaelluksistaan. Hänen lähipiirinsä, niin kutsutut perässähiihtäjät, esittivät Käsi-varren erämaassa sijaitsevan Saivaaran rakentamista pitkän virkakauden muistomerkeksi. Muodoltaan Kekkonen ikonista kalastuslakkia muistuttavan jyrkkärinteisen vaaran yli oli määrää rakentaa jonkinlainen pyhiinvaelluspolku, jonka kiviaskelmien lukumäärä olisi vastannut presidentin pitkän (ja edelleen jatkuvan) virkakauden päivien lukua.

Rauno Ruuhijärvi rikkoi rajoja ryhtyessään edistämään luonnonsuojelua Suomen rajojen ulkopuolella Karjalassa. Yhteistoiminta Suomen ja Venäjän välillä johti laajojen alueiden suojeleluun. Kansainvälisessä vertailussa luonnonsuojelutyö kahden maan välillä on poikkeuksellista mutta hyvin esimerkillistä. Kuva Virpi Sahi.

Suunnitelma herätti vaivaantunutta vastustusta, eikä turistinähtävyys keskellä tietöntä erämaata saanut kannatusta. Erämaan rauha olisi mennyttä. Keväällä 1978 luonnonsuojeluliiton hallituksen oli määrä ottaa kantaa Saivaara-hankkeeseen. Kanta oli kielteinen, mutta hallituksen tuore puheenjohtaja Ruuhijärvi

esitti vaihtoehtona, että liitto voisi tehdä aloitteen Koilliskairan nimeämiseksi Urho Kekkosen kansallispuistoksi. Veto oli mestarillinen. Sitä ei mikään taho valtakunnassa tohtinut ääneen vastustaa. Juhlallinen periaatepäätös UKK-puiston perustamisesta tehtiin valtioneuvoston istunnossa presidentin 80-vuotispäivänä 1980.

Loppujen lopuksi runsaat 30 vuotta kesti kansallispuistokomitean esitysten toteutuminen. Pitkää aikataulua kaavailtiin jo mietinnösäkin. Salla on Suomen 42. kansallispuisto, ja toteutunut puistoverkosto noudattaa yllättävän hyvin alkuperäistä esitystä.

Kokonaan uusi työkenttä aukesi Rauno Ruuhijärvelle 1980-luvulla Venäjällä, kun Suomen ja Neuvostoliiton välinen tiedeyhteistyö laajeni ympäristökysymyksiin. YYA-hengessä perustetun kahdenvälisen tieteellis-teknisen yhteistyökomitean työ lienee alkuvaiheissa ollut hyvinkin kankeaa ja muodollista, mutta alkoholi vapautti illanviettoja, ja todellisia yhteistyöhankkeita kehittyi vähitellen. Konkreettisena luonnonsuojeluhankkeena syntyi Ystävyiden luonnonsuojelualue itärajan molemmin puolin Kuhmon korkeudelle. Anekdootti kertoo, että puistoa oli maljapuheessa esittänyt joku delegaatti muutamaa vuotta aiemmin. Innostava ehdotus oli jo päässyt unohtumaan, kun neuvosto-osapuoli ilmoitti 1983, että meillä on nyt täällä perustettu Kostamuksen luonnontuisto, 48000 hehtaaria, mitenäs teillä Suomessa hankke etenee? Suomessa jouduttiin kiireellä raapiimaan kasaan kotimainen vastinpari muutamasta pienemmästä erillisalueesta.

Tilanne muuttui radikaalisti, kun Neuvostoliitto hajosi ja alemman tason hallintoalueet saivat itsenäistä päätäntävaltaa. Tästä aukesi kolmas historiallinen aikaikkuna, jolloin suomalaisilla luonnontutkijoilla oli jälleen mahdollisuus tutustua ja tutkia Itä-Fennoskandian luonnontutkijoita. Vanha kiinnostus ilmenee jo nimityksistäkin: Venäläisille kyse on Luoteis-Venäjästä, mutta suomalaiset puhuvat Itä-Fennoskandiasta, koska kyseessä on Baltian kilven eli Fennoskandian peruskallioalueen itäinen

reuna.

Ensimmäinen tutkimusperiodi oli autonomian aika, joka päättyi maailmansotaan ja Suomen itsenäistymiseen. Suomalaiset geologit ja kasvitieteilijät etsivät nimenomaan peruskallio- ja kilven reunoja. Toinen tutkimusikkuna oli auki vain runsaat pari vuotta jatkosodan aikana, kun Suomi miehitti suurta osaa Itä-Karjalan alueesta. Suomalainen miehityshallinto järjesti myös alueen luonnonvarojen tutkimustoimintaa. Sodan päätyttyä tulokset oli unohdettava. Kolmas vaihe aukeni neuvostojärjestelmän romahdettua. Tuolloin ilmeni, että paikallisilla tutkijoilla ei ollut juuri minkäänlaista tietoa alueensa luonnontutkijoista. Neuvosto-aikaan siviileillä ei ollut esimerkiksi juuri minkäänlaisia karttoja käytettävissään – maantiede kuului sotasalaisuuden piiriin.

Suomalaisen luontotiedon välittäjänä ennen kaikkea Karjalan tasavallan, mutta myös Kuolan ja Leningradin alueiden kehittyvälle ympäristöhallinnolle oli Rauno Ruuhijärvellä keskeinen

Rauno Ruuhijärvi osallistui keväällä 2022 läheisen työtoverinsa ja ystävänsä Tapio Lindholmin muistotilaisuuteen. Ruuhijärvi puhui tuntemistaan henkilöistä aina lämpimästi ja omakohtaisesti. Ruuhijärven muistopuhe on kuunneltavissa verkossa. Kuva Virpi Sahi.

rooli ja ainutlaatuiset edellytykset. Ruuhijärven kollegoista kasvitieteen laitoksella monet olivat niin kutsuttuja sotabotanisteja, jotka olivat nuorina miehinä itse osallistuneet Itä-Karjalan tutkimuksiin. Laitoksella oli luonnollisesti myös kaikki julkaistu tieto sodassa luovutetuilta Kannaksen, Laatokan Karjalan, Kuusamon ja Petsamon alueilta ennen sotia tehdyistä tutkimuksista.

Suomalaisella osapuolella oli siis tarjota valmista tietoa lähialueiden arvokkaimmista luonnetohteista, ja myös perusteltu ajatus siitä, että kehittyvässä modernissa yhteiskunnassa tietty suurehko pinta-alaosuus tulee osoittaa luonnonsuojelualueiksi.

Vauhdikas ja toiveikas alkuvaihe määritteli todella kunnianhimoisen luonnonsuojelualueiden verkoston, jota myös lähdettiin reippaasti toteuttamaan. Ruuhijärven osuus tämän työn suomalaisen osapuolen puheenjohtajana on ainutlaatuisen merkittävä. Työ vaati uskomattoman määrän neuvotteluja, kokouksissa istumista ja paperityötä, mutta tarjosi vastineeksi myös ainutkertaisia luontoelämyksiä ja todellisia seikkailuja, välillä vaaratilanteitakin. Näitä seikkailuja maalla, vesillä ja ilmassa Rauno muisteli vielä viime keväänä oppilaansa ja työnsä jatkajan Tapio Lindholmin (1953–2021) muistotilaisuudessa. (Ks. video verkossa: <https://www.youtube.com/watch?v=DloSsTURC50>.)

Ajan myötä asiat Venäjällä alkoivat kehittyä huonompaan suuntaan. Ruuhijärvi luopui itse virallisesti yhteistyökomitean jäsenyydestä 72-vuotiaana. Tuolloin Venäjän tuore presidentti Vladimir Putin ajoi alas valtiollisen ympäristöhallinnon. Luonnonsuojeluyhteistyö kuitenkin jatkui, ja valmiit hankkeet etenivät vähä vähältä. Tapahtumisen aikahorisontti on Venäjälläkin ollut noin 30 vuotta. Ruuhijärvi sai vielä iloita siitä, että yksi hienoimmista, ja kovinta vastustusta kohdanneista esityksistä, Laatokan saariston kansallispuisto, perustettiin lopulta virallisesti lähes alkuperäisessä laajuudessaan presidentti Putinin päätöksellä vuonna 2018. Venäjän sotatoimien seurauksena yhteistyön ikkuna on

jälleen kokonaan sulkeutunut. Sitkeän työn tulokset toivottavasti kuitenkin säilyvät.

Rauno Ruuhijärven olemusta luonnehti tietty pidättyväisyys. Se ei ollut arkuutta sen enempää kuin ylpeyttäkkään, ja jäyhän ulkokuoren läpi säteili inhimillinen lämpö. Erityisen liikkutavaa oli kuulla entisiltä biologisen aseman kollegoilta, miten kokonaan erilainen ihminen paljastui Raunosta, kun hän sai seuraansa Lamminkin kesiiin omat ensimmäiset lapsenlapsensa. Lämpöä ja välittämistä todistaa myös hänen omistautumisensa Liisa-vaimonsa (1931–2016) omaishoitajaksi tämän elämän viimeisinä vuosina.

Ruuhijärvi seurasi myös lämpimällä kiinnostuksella lukuisten omien oppilaittensa ja työnsä jatkajien elämää, ja vähäeleisesti ohjasi ja kannusti heitä tarpeen mukaan. Itselleni tärkeä muisto liittyy omaan luonnonsuojeluliiton puheenjohtajakauteeni, kun täytin 50 vuotta. Rauno ilmoitti, että meidän pitäisi tavata, ja kutsui minut Kaisaniemen vanhalle kasvitieteen laitokselle, jossa hänellä oli emeritushuone. Hän johdatti minut kasvimuseon kirjastoon, alun perin laitoksen esimiehen asuntona toimineeseen tilaan. Komean alkuperäisen takan ääressä hän kaivoi salkustaan lahjaksi pullon vuosiker-

Vantaan kaupunki perusti Korsoon 52 hehtaarin laajuisen Rauno ja Liisa Ruuhijärven metsäluonnonsuojelun alueen Rauno Ruuhijärven 90-vuotislahjaksi. Alueen virallisia avajaisia vietettiin koronarajoituksen takia pienimuotoisesti toukokuussa 2021. Kuvan keskellä vasemmalta apulaiskaupunginjohtaja Hannu Penttilä, Rauno Ruuhijärvi ja toimittaja Ismo Tuormaa. Kuva: Heikki Simola.

tasherryä sekä onnittelukortin, jossa oli riimi:

*Aattehen peltoon
ken auransa painaa,
ei kuole koskaan,
vaikka ois vainaa.*

Värssy oli kuulemma Eino Leinon aikoinaan johonkin muistokirjoitukseen laatima, ja "sitä on meillä ollut tapana käyttää onnitteluisissa". Jäi mieleeni, että sain kokea kuuluvani osaksi suurrempaan jatkumoa. Rauno Ruuhijärven muistolle tuo värssy sopii paremmin kuin hyvin.

Rauno Ruuhijärvi sai ansioistaan monia merkittäviä huomionosoituksia. Hänet kutsuttiin Suomen Luonnonsuojeluliiton kunniapuheenjohtajaksi vuonna 1998. Hänen 90-vuotispäivänsä kunniaksi Vantaan kaupunki rauhoitti Korsosta, läheltä Ruuhijärvien pitkäaikaista asuntoa, 53 hehtaarin laajuisen metsäalueen, joka nimettiin Rauno ja Liisa Ruuhijärven metsäksi.

Suomen Luonnonsuojeluliiton Luonnonsuojelija -lehden muistokirjoituksessa esitetään, että kovasti kiistelty Evon kansallispuistohanke voitaisiin nimetä Rauno Ruuhijärven tiedekansallispuistoksi. Ehdotus tuskin saanee laajempaa kannatusta, vaikka tosiasia onkin, että Ruuhijärvi-sukunimi on peräisin Evon Ison-Ruuhijärven lähellä sijaitsevasta Ruuhijärven metsänvartijatilasta, joka toimi Raunon metsänvartija-isoisän virkatalona ja jonka nimen hän otti sukunimekseen. Itsekin Evolla työskennellyt Raunon poika Jukka on kuitenkin sitä mieltä, että Evo on tunnettu ja napakka nimi tulevalle kansallispuistolle.

Rauno Ruuhijärven toive oli, että hänen mahdolliset muistamisensa osoitettaisiin Suomen Luonnonsuojelun Säätiölle, joka jakaa apurahoja ja luonnonsuojeluhankkeisiin, ja jonka hallituksessa ja puheenjohtajana hän itse pitkään toimi. Säätiön lahjoitustilit ovat: Nordea FI18 1555 3000 1188 45 (BIC: NDEAFIHH) ja Osuuspankki FI59 5541 2820 0302 79 (OKOYFIHH). Mobile-Pay-sovellus: Lyhytnumero 40731.

Heikki Simola

Mielenmaisema. Rauno Ruuhijärveä ja Urpo Häyristä yhdisti elämyksellinen suhde luontoon ja erityisesti kokemukset pohjoisen rannattomilta aapasoilta. Urpo Häyrisen pohjoista suoluontoa esittelevä kuvateos *Suo* (1972) ilmestyi alun perin vuonna 1970 Sveitsissä saksankielisenä, otsikolla *Belebte Einsamkeit: Landschaft in Europas Norden*. Saksan kielinen taitoinen Ruuhijärvi avusti ystäväänsä käännöstyössä. Otsikkoon 'elävä yksinäisyys' tiivistyy heidän molempien voimakkaimmat elämykset pohjoisen Suomen soilla. Näkymä Haapasuolta. Kuva Minna-Maarit Kytöviita.